

VANHUSNEUVOSTO

15.8.2018

VANHUSNEUVOSTON LAUSUNTO: VANTAAN VUODEN 2019 TALOUSARVIOSTA JA KAUPUNKITASOISESTA PALVELUVERKKOSUUNNITELMASTA VUOSILLE 2018-2027

TALOUSARVIO 2019

Kokopäivätoiminen esittelijä-sihteeri. Vanhusneuvosto pitää erittäin tärkeänä, että sille mahdollistetaan Kuntalain 27 §:ssä todettujen tehtävien hoitaminen. Nyt se ei toteudu. Vanhusneuvoston tulee kyetä seuraamaan kaupungin lautakuntien ja muiden elinten toimintaa siten, että se voi osallistua, edistää ja ottaa kantaa ikäihmisiä koskevien asioiden suunnitteluun, kuten laissa ja kaupunginhallituksen hyväksymässä Vanhusneuvoston toimintasäännössä todetaan. Tämä edellyttää, että Vanhusneuvostolla on kokopäivätoiminen esittelijä-sihteeri.

Potilas- ja sosiaaliasiamiehen asema. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että kaupunginhallitus selvittää potilas- ja sosiaaliasiamiehen tämänhetkiset resurssit vastata niihin kaupunkilaisten tarpeisiin, joihin Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista (11 §) sekä Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (24 §) viitataan. Mikäli osoittautuu, että potilas- ja sosiaaliasiamiehen aika ei kaikkiin tehtäviin riitä, palkattakoon hänen avukseen henkilökuntaa. Ikääntyneen väestön lisääntyminen saattaa johtaa jopa tilanteeseen, että tarvitaan toinen potilas- ja sosiaaliasiamies, joka erikoistuu vanhuspalveluihin.

Hoitohenkilökunta. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että palvelutaloissa, hoiva-asumisessa ja kotihoidossa on koulutettua henkilökuntaa vähintään suositusten mukainen määrä.

Kotihoidon henkilökunnan mitoitus olisi suositeltavaa nostaa yli minimimitoituksen. Kotihoidon henkilökunnalla tulisi olla riittävästi aikaa, jotta sitä jäisi keskusteluun. Kotihoidon henkilökunnan – on heidän varsinainen tehtävänsä mikä tahansa – tärkeä tehtävä on varmistaa kuntalaisten turvallisuuden tunne ja henkinen vireys. Riittävä ajan käyttö mahdollistaa myös sen, että havaitaan kuntalaisen sellaisia tarpeita, kuten yksinäisyyttä, jotka pikakäynneillä jäävät piiloon.

Omaishoito. Omaishoidon ulkopuolella on paljon omaishoidontukea saamattomia. Etsivän työn avulla heidät tulee löytää. Yhä enemmän on ikääntyneitä pariskuntia, jotka selviävät kotona toisiinsa tukeutuen. Joissakin tapauksissa kumpikaan ei voi saada omaishoidon tukea huonokuntoisuutensa vuoksi. Vaikka heidän kotihoidon palvelujaan näissä tapauksissa usein lisätään, syntyy tilanteita, että molemmat ovat kotinsa vankina, koska eivät voi jättää

toista yksin edes hetkeksi. Omaishoidon tuki tulisi näiden pariskuntien kohdalla apuun.

Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että a) talousarviossa varataan omaishoidon tukeen riittävä summa, jotta jokainen sen tarpeessa oleva sen saa ja b) omaishoidon tukea myönnettäessä arvioitaisiin hakijoiden kokonaistilanne ja omaishoidon säädöksiä ja ohjeita noudatetaan joustavasti tavoitteena ikääntyneiden hyvinvoinnin kohentaminen tai ylläpitäminen sekä c) viimesijainen palvelutarpeen arviointi tehdään riittävän laajana ottaen huomioon myös mm. kodin ulkopuolinen ja tuttavapiirin käsittävä toimintaverkosto, psyykinen ja taloudellinen toimintakyky.

PALVELUVERKKOSUUNNITELMA VUOSILLE 2018-2027

Vanhusneuvosto pitää myönteisenä Palveluverkkosuunnitelman päivittämistä. Suunnitelmassa on otettu hyvin huomioon myös ikääntyneen väestön palvelujen tarpeet. Myönteistä on, että ikääntyneitä ihmisiä ei käsitellä vain sosiaali- ja terveystarpeita käyttävänä ihmisryhmänä, vaan kuntalaisina, joilla on verrannollisesti samankaltaiset tarpeet kuin kaikilla väestöryhmillä.

Vanhusneuvosto pitää palveluverkkosuunnitelmaa hyvänä asiakirjana. Tässä lausunnossa se kiinnittää huomiota vain ikääntyneen väestön kannalta tärkeisiin asioihin.

Järjestöjen toimitilat. Eläkeläisjärjestöillä on merkittävä sija vantaalaisten hyvinvoinnin edistäjänä nyt ja tulevaisuudessa. Monet järjestöt joutuvat toimimaan puutteellisissa tiloissa. Jokaiseen kaupunginosaan tulee järjestää tiloja, joita järjestöt voivat yhdessä käyttää.

Mitään sellaista kiinteistöä, jossa eläkeläisjärjestöt nyt toimivat, ei saa ottaa toiseen tarkoitukseen tai purkaa, ennen kuin järjestöille on osoitettu uudet vähintäänkin nykyistä tasoa olevat tilat. Kaupungissa asuu muutama tuhat sellaista ikääntynyttä henkilöä, joille eläkeläisjärjestön järjestämät viikkotapaamiset ovat ainoita toisten ihmisten kohtaamisia. Järjestöjen toimintaan ei toimitilavaihdosten vuoksi saa tulla katkoksia.

Ikääntyneet mukaan kaupunkirakenteen suunnitteluun. Vantaata on kymmenen kuluneen vuoden aikana rakennettu asemien seuduille. Puolet kaupunkilaisista asuu puolentoista kilometrin päässä asemilta. Näille alueille on keskitetty myös palveluita. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että kauempana asuvien palvelut säilyvät esimerkiksi kotiin vietävinä palveluina, jotta kenenkään ei tarvitse palvelujen vuoksi muuttaa kotoaan pois.

Tiiviiden kaupunginosien rakentamisessa tulee ottaa huomioon ikääntyneen väestön toiminnalliset tarpeet. Ne ovat pitkälti samat kuin esimerkiksi lastenvaunujen kanssa liikkuvilla ja fyysisesti sekä psyykkisesti toimintarajoitteisilla henkilöillä. Mahdollisuuksia kahdenkeskisiin ja useamman henkilön kohtaamisiin sekä yhteisöllisyyttä vahvistaviin tapaamisiin tulee luoda

riittävän moniin paikkoihin. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus kohdata toisiaan myös maksuttomasti. Tästä syystä kauppakeskusten kohtaamispaikat eivät täytä kokonaistarvetta.

Suunnitelmassa todetaan, että keskusta-alueille "tarvitaan vastapainoksi hyviä kaupunkipuistoja". Ikääntyneille ja lasten kanssa liikkuville sekä vammaisille henkilöille tulee turvata riittävästi levähdyspaikkoja. Puistoihin penkit.

Kun kaupunkia kehitetään ja suunnitellaan asemakaavoja, pelkät kuulemistilaisuudet eivät riitä. On luotava menettelytapoja, joissa ikääntyneet pääsevät osallistumaan kaavojen valmisteluun. Pienten lasten vanhemmilla ja vammaisilla henkilöillä on samankaltaisia tarpeita kuin ikääntyneillä. Näiden tarpeiden tyydyttäminen parantaa jokaisen vantaalaisen toiminnallisuutta ja elämän mukavuutta.

Vanhusneuvostolta tulisi aina hankkia kanta ennen kuin asemakaavat tai niiden muutokset hyväksytään.

Väestörakenne. Palveluverkkosuunnitelmassa ei ole otettu huomioon muualta tulleiden osuuden voimakasta kasvua ja sen merkitystä ikääntyneiden arkeen ja palveluihin. Maahanmuuttajista on suunnitelmassa vain yksi lyhyt kappale, jonka viimeisessä lauseessa todetaan, että "toiminta on myös huomioitava palveluverkon suunnittelussa", siis suunnitelma esittää suunnittelua.

Ikääntyneet kohtaavat ihmisiä, joista heillä oli aikaisemmin vain kansakoulussa tai vastaavassa saatu tieto. Myös sosiaali- ja terveyspalveluissa työskentelee muualta tulleita, joiden kohtaaminen ei välttämättä ole "luonnollista". Tilanteet herättävät jopa turvattomuuden tunteita.

Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että palveluverkkosuunnitelmaan lisätään

- toimet, joilla edistetään kantaväestön tutustumista maahan tulleeseen väestöön ja toisinpäin,
- toimet, joilla luodaan kaikille vantaalaisille yhteisiä kulttuuri-, liikunta- ja opintotapaamisia,
- tuetaan erityisavustuksin niitä eläkeläisyhdistyksiä, jotka kiinnittävät toiminnassaan huomiota maahanmuuttajaryhmiin.

Maahantulijoiden joukossa on myös ikääntyneitä henkilöitä. Heidän erityistarpeensa tulisi huomioida palveluverkkosuunnitelmassa.

Kirjastot ovat ikääntyneelle väestölle hyvin tarpeellisia. Vantaalla on kirjastotilaa tällä hetkellä vain puolet siitä, mitä opetus- ja kulttuuriministeriö suosittelee. Lisäksi kirjaston palvelut ovat monipuolistuneet siten, että toisinaan on vaikea löytää hiljaista nurkkausta.

Palveluverkkosuunnitelmassa todetaan, että nykyiset 10 kirjastoa ja kaksi kirjastoautoa eivät kata tarpeita ja että kirjasto tekee tämän vuoden kuluessa "laajan nykytilan arvioinnin, ehdotuksen tai vaihtoehtoja kaupungin

kirjastopoliittisiksi tavoitteiksi". On tärkeää, että näissä suunnitelmissa otetaan erityisen tarkkaan huomioon kaikki kirjastopalveluihin liittyvät ikääntyneen väestön tarpeet ja toiveet.

Eriyisen tärkeää on, että kirjastot ovat myös jatkossa lähipalvelu.

Kulttuuri. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että kulttuuripalveluissa on yksi kokopäivätoiminen kulttuurituottaja, jonka tehtävänä on ikääntyneiden kulttuuritoiminnan ja -tarjonnan järjestäminen. Tämä mahdollistaa, että

- ikäihmisten oma kulttuuritoiminta vahvistuu,
- teatterissa, museoissa ja kaikkien kulttuuritahojen tarjonnassa on myös ikäihmisen näkökulmasta tuotettua taidetta ja ohjelmistoa.

Vanhusneuvosto esittää ajatuksen, että kaupunki myöntäisi erityisavustuksen niille kulttuuria tuottaville kohteille, jotka ottavat joissakin projekteissaan huomioon ikääntyneen väestön näkökulman.

Nuorekas Vantaa voisi olla myös ikääntyneen väestön kulttuurin kehto.

Liikunta. Palveluverkkosuunnitelmassa liikunnan tulevaisuuden painopisteet ja kehittämistarpeet ovat ulkoliikuntapaikkojen ja lähiliikunnan palveluverkon sekä koulujen yhteydessä olevien liikuntasalien kehittäminen ja uimahallien peruskorjauksien toteuttaminen. Tämä takaa Vanhusneuvoston näkemyksen mukaan sen, että liikuntapalvelut ovat ikäihmisten helposti tavoitettavissa.

Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että erityisliikunnanohjaajien toimia lisätään paitsi liikuntatoimen yksiköihin, niitä perustetaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin. Usein esimerkiksi mukava yhteisöllinen liikunta on parempi kuin masennuspilleri tai liikunta tukee muuta hoitoa. Kaikkien liikuntaa tarvitsevien motivointi liikunnan pariin on vaivattomampaa, kun se tapahtuu sosiaalityöntekijän, psykologin tai lääkärin ohjeesta mukavassa ryhmässä.

Terveyspalvelut tullaan suunnitelman mukaan toteuttamaan tulevaisuudessa neljässä alueellisessa hyvinvointikeskuksessa sekä niiden sotokeskuksissa peruspalveluina. Kaiken keskittäminen yhteen paikkaan johtaa pahimmillaan tehtaanomaiseen palveluun. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että

- se otetaan alusta saakka hyvinvointikeskusten suunnitteluun, jo tilasuunnittelusta alkaen, ja
- hyväksytään jo suunnittelu- ja budjetointivaiheessa ajatus, että hyvinvointikeskuksissa on erityisen hyvä sisääntulo-opastus paitsi ikääntyneille, myös kaikille niille ihmisryhmille (puolilukutaitoiset nuoret, mielenterveyskuntoutujat, alkoholistit ja huumausaineiden käyttäjät, eräät vammaisryhmät jne.), joille suurissa ja vieraisissa tiloissa liikkuminen saattaa tuottaa turvattomuuden tunteita. Turvattomuus hidastaa tervehtymistä ja kuntoutumista.

Vanhuspalvelut. Vanhuspalvelulain mukaan laitoshoidon perustelua ainoastaan lääketieteellisin ja eräin muin perustein. Tehostetussa asumispalvelussa resurssien niukkuus on johtanut jopa ihmisarvoa vähätteleviin tilanteisiin. Yksin vuoteessa kotona elävää ihmistä ei useinkaan kohdella enää inhimillisesti, kun ympärillä vain vilahtaa erilaisia hoitajia. Tehostetussa asumispalvelussa tulee olla riittävästi paikkoja ja henkilökuntaa.

Myös muut kuin lääketieteelliset perustelut tulee ottaa huomioon hoiva-asumisen järjestämisessä. Tällaiset perustelut nousevat yksinäisyydestä, henkilön toimintaverkoston olemattomuudesta, elämänhaluttomuudesta ja muusta epätoivosta. Siis syistä, joihin voi löytyä ratkaisu hoiva-asunnon yhteisöllisyydestä.

Tällä hetkellä suuri osa hoiva-asumisesta sijaitsee Vantaan ulkopuolella. Ketään ei saisi kuitenkaan sijoittaa kauas lähimmäisistä. Jokaisella puolisoilla ja muilla lähiomaisilla tulee olla vaivaton matka käydä tapaamassa hoiva-asunnossa asuvaa puolisoa, isää tai äitiä sekä ystävää. Mikäli hoivatarpeessa olevan sijoittaminen kauas kotoaan on väistämätöntä, tulee hänen puolisoillaan, ehkä myös muilla lähiomaisilla, olla oikeus käydä tapaamassa hoidettavaa kaupungin kuljetuspalvelua käyttäen.

Osana sosiaali- ja terveystalvveluja – vanhuspalveluja - tulee nykyistä selvemmin ottaa huomioon

- eläkeläisköyhyys; on tehostettava toimenpiteitä, joiden avulla kohennetaan varattomien ihmisten toimintaverkostoa,

- ikäihmisten kaltoinkohtelu. Sosiaali- ja terveystalvvelujen henkilökunta tulee kouluttaa kohtaamaan kaltoinkohtelun uhrit ja kehittämään heidän tuekseen sopivat palvelut,

- päihdeongelma; Sosiaali- ja terveystalvvelujen henkilökunta tulee kouluttaa havaitsemaan nykyistä paremmin päihdeongelmat. Niihin puuttuminen ei kuitenkaan missään nimessä tule saada kontrollin sävyä. Päihdeongelmaisia ei auteta kepeillä, vaan myötäymmärtämisellä. Juuri tämä taito tekee päihdeongelmaisten kohtaamisista vaikeita. On harkittava missä määrin ikääntyneiden päihdeongelmiin vastataan päihdeongelmiin perehtyneiden toimihenkilöiden kotikäynnin. Palveluverkkosuunnitelmassa todetaan oivallisesti: "Päihdepalveluissa työote on muuttumassa jalkautuvaksi."

- jokaiselle ihmiselle tulee turvata hyvä kuolema. Erityisesti yksinäisille ihmisille, mutta jokaiselle joka haluaa keskusteluseuraa tai -tukea, tulee se turvata saattohoidon toimenpitein. Tätä varten tulee perustaa Saattohoidon kehittämisen suunnitteluryhmä, johon kutsutaan Vanhusneuvoston edustus.

Palvelutori. Vantaa-infojen ja suunniteltujen palvelutorien kehittäminen ei saa merkitä ihmisten kohtaamisen vähentymistä sähköisten palvelujen luomisen varjolla. Palvelutoreja tulee olla jokaisessa kaupunginosassa, jotta ikäihmisten on niihin vaivaton mennä. Jokaisen palvelutorin ei välttämättä tarvitse olla auki joka päivä.